

bilimname XXXIV, 2017/2, 317-339
Geliş Tarihi: 01.09.2017, Yayın Tarihi: 31.10.2017

CELÂLEDDİN ES-SUYÛTİ'NİN MERÂSİDU'L- METÂLİ' FÎ TENÂSÛBİ'L-MEKÂTİ' VE'L- METÂLİ' İSİMLİ ESERİ BAĞLAMINDA SÛRELERİN BAŞI İLE SONU ARASINDAKİ MÛNASEBET

© Şahin GÜVEN^a

Öz

Bu makale, İslâmî ilimlerin hemen her alanında eser telif etmiş velûd bir âlim olan Celâleddin es-Suyûtî'nin (Ö. 911/1505) Kur'ân İlimleri alanında yazdığı *Merâsîdu'l-Metâli' fî Tenâsübi'l-Mekâti' ve'l-Metâli'* isimli eseri bağlamında "sûrelerin başı ile sonu arasındaki münasebet" konusunu işlemektedir.

Eserin isminden de açıkça anlaşılacağı üzere konusu, sûrelerin başı ile sonu arasında kurulan lafza ya da manaya dayalı münasebetten ibarettir. Müellif bu münasebeti genellikle çok kısa ve öz ifadelerle dile getirmekte ve şahit olarak getirdiği âyetlerin sadece şahitle ilgili kısmını zikretmekle yetinmektedir. Toplam 92 sûrenin baş tarafı ile sonu arasında münasebet kuran Suyûtî, çoğunlukla tek bir münasebetten bahsetmektedir. Ancak surenin başı ile sonu arasında bazen iki, üç, dört ve hatta beş ayrı münasebetten bahsettiği de olmaktadır.

"İlm-i Münasebet" içerisinde değerlendirilen ve 'sûrelerin baş tarafı ile sonu arasındaki münasebet' olarak isimlendirilen alanla ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda, Celâleddin es-Suyûtî'ye kadar hiçbir müstakil eserin telif edilmemiş olduğunu görmekteyiz. Hatta bilebildiğimiz kadarıyla Suyûtî'den sonra günümüze kadar da bu alanla ilgili müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Ancak müellif sûrelerin baş tarafı ile sonu arasında gerek lâfzî gerekse manevî münasebetleri kurarken çoğu zaman isabet etse de, kurmuş olduğu kimi münasebetlerde başarılı olamadığı iddia edilmiş ve bazı eleştirilere maruz kalmıştır.

Sonuç olarak Suyûtî'nin bu eserini, birkaç varaktan oluşan kısa ve öz bir çalışma olmakla birlikte, sûrelerin başı ile sonu arasındaki münasebet ilmini ileri

^a Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, sahinguyen@erciyes.edu.tr

düzeyde bilen kimseler için bir hatırlatma, yeni başlayanlar için de ufuk açıcı bir çalışma olarak niteleyebiliriz.

Anahtar kelimeler: Ulûmu'l-Kur'ân, Münasebet, İlm-i Münasebet, Belâgat, Celâleddîn es-Suyûtî.

Giriş

Kur'ân'ın mucizeliği hususunda ittifak eden âlimler, onun hangi yönünün ya da nesinin mucize olduğu hususunda farklı görüşler serdetmişlerdir. Ancak İslâm ulemasının büyük bir kısmı, Kur'ân'ın i'câz yönlerinin başında “edebî i'câz”nın geldiğini; çünkü nazım ve üslup açısından değerlendirildiğinde Kur'ân'ın telif güzelliği ile üslubundaki eşsizliği görmenin mümkün olduğunu dile getirmişlerdir.¹

İşte kimi âlimlere göre Kur'ân'ın telif güzelliği ve üslubundaki eşsizliği tespit etme yollarından birisi de âyet ve sûrelerin tertibindeki hikmetleri anlatan ve Kur'ân İlimleri arasında yer alan İlm-i Münasebet'tir.² Münasebet, âyetler ve sûreler arasında *umum-husus*, *aklî-hissî* ya da diğer ilişki şekillerinden birisiyle veya *sebeb-müsebbeb*, *illet-malul*, *benzerlik-zıtlık* gibi zihnî (*et-telâzümü'z-zihnî*) ve haricî bağlarla (*et-telâzümü'l-hâricî*) mana irtibatı kurmaktır.³ Bu ilmin faydası, metnin veya kelâmın parçaları arasındaki sıkı ilişkiyi tespit etmektir. Çünkü parçalar arasındaki uyum, kelâmın sağlamlığını ortaya koymakta ve onu muhkem bir bina kılmaktadır.⁴

Zerkeşî, münasebetin nassa değil akla dayalı (*makul*) bir şey olduğunu; akla arzedildiği zaman aklın onu kabul ettiğini söylemektedir.⁵ Dolayısıyla âyetler ve sûreler arasında münasebet kurmanın, yani metin içi örgü ve bağlantıları tespit etmenin, bireysel ve sezgisel bir yönünün olduğu bir gerçektir.⁶ Ancak şu da bir gerçektir ki Kur'ân'daki her kelime, âyet ve

¹ Bkz: Celâleddin Abdurrahman es-Suyûtî, *Mu'terakü'l-Akrân fi I'câzî'l-Kur'ân*, Beyrut 1993, I/27; Ebu Muhammed İbn Atıyye, *el-Muharraru'l-Vecîz*, 1975; I/38; Muhammed Abdullah Zerkânî, *Menâhilü'l-İrfân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut-1988, I/139-355; Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Beyrut h. 1415, VII/138; Nureddin İtr, “Münasebet İlmî ve Kur'ân Tefsirindeki Önemi”, *İslâmî İlimler Dergisi*, Yıl:1, Sayı:2, İstanbul 2006, s. 221.

² Burhanuddin İbrahim b. Ömer el-Bikâî, *Nazmu'd-Düer fi Tenâsübî'l-Âyi ve's-Suver*, Kahire 1992, I/5; Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, VII/138.

³ Bkz: Bedreddin Muhammed b. Abdullah ez-Zerkeşî, *el-Burhân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Kahire Ts., I/35; Suyûtî, *el-İtkân*, III/323; Münasebet ilminin tarihçesi ve bu konuda yapılan çalışmalar için bkz: Mehmet Faik Yılmaz, *Âyetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet*, Ankara 2005, s. 34 vd.

⁴ Bkz: Zerkeşî, *el-Burhân*, I/35-36; Suyûtî, *el-İtkân*, III/323.

⁵ Bkz: Zerkeşî, *el-Burhân*, I/35.

⁶ Âyetler ve sûreler arasındaki münasebeti tesbit etmekteki bu bireysellik ve sübjektiflik eleştirilmiştir. Bu ilme karşı çıkanların başında İzz b. Abdüsselam (ö. 660/1262) ve

sûrenin bulunduğu ortamdaki diğer kelime, âyet ve sûrelerle bağlantısının tespiti, birçok inceliklerin ortaya çıkarılmasında önemli rol oynamaktadır. Çünkü Kur'ân'ın i'câz vecihlerinden birisi de nazımın sağlamlığında ve lafızların konulduğu yerde birbirlerine olan münasebetinde görülür.⁷

Buna göre, âyetlerin sûre içindeki tertibi ile sûrelerin birbirinden ayrılmasının tevkîfî olduğu görüşünden hareketle kimi âlimler, her bir sûrenin baş tarafı ile sonunda bulunan âyetlerin ya lafız bakımından ya da mana bakımından irtibat, insicam ve münasebetlerini tespitte çalışmışlardır. Müfessirlerimizden Mahmud b. Ömer Carullah ez-Zemahşerî, Fahreddîn er-Râzi, Burhâneddin İbrâhim b. Ömer el-Bikâî ve Celâleddin es-Suyûtî gibi âlimlerin eserlerinde bu hususu açıkça görmekteyiz.

Aslında Zemahşerî ile birlikte âyetler ve sûreler arasındaki münasebet ilmi, genel olarak tefsirlerde yerini almaya başlamıştır. Daha sonra gelen Fahreddîn er-Râzî'nin *Mefâtîhu'l-Gayb* isimli tefsiri, âyetler ve sûreler arasındaki tenâsübün etraflıca ele alındığı ilk tefsirdir, denebilir. Zira er-Râzî, âyetler ve sûreler arasındaki münasebet üzerinde en çok duran ve tefsirinin hemen her yerinde bu hususa yer veren bir müfessir olmuştur.⁸

Ancak âyetler ve sûreler arasındaki münasebet ilminin otoritesi şüphesiz Burhaneddîn İbrahim b. Ömer el-Bikâî(ö. 885/1480)'dir. Onun bu alanda yazmış olduğu *Nazmu'd-Dürer fî Tenâsübi'l-Âyâti ve's-Suver* isimli meşhur eserinde münasebet ilmini âyet ve sûrelere birebir uygulamış olduğunu görmekteyiz. Bikâî, âyetler arasındaki münasebeti işlerken; âyetin ifadeleri (cümleleri ve kelimeleri) arasındaki münasebeti, âyetin baş tarafı ile sonu arasındaki münasebeti ve âyetler arasındaki münasebeti izah etmektedir. Yine sûreler arasındaki münasebeti işlerken; sûrenin ismi ile maksudu arasındaki münasebeti, sûrenin başı ile sonu arasındaki münasebeti, önceki sûrenin sonu ile müteakip sûrenin baş tarafı arasındaki münasebeti ve son olarak sûreler arasındaki münasebeti izah etmektedir.⁹

Şevkânî (ö. 1250/1833) gibi âlimler gelmektedir. Ancak başta Ebubekir en-Nisâbüri, Fahreddîn er-Râzî ve Burhâneddin el-Bikâî olmak üzere birçok müfessir de kadim dönem tefsir çalışmalarında bu ilimden istifade etmişler ve metnin iç örgüsünü tesbit etmede çok önemli çalışmalar yapmışlardır. Ayrıca modern dönem müfessirlerinden M. Abdullah Draz, Seyyid Kutup, Elmalılı Hamdi Yazır, Mevdûdî, M. Mahmud Hicâzî ve özellikle de Said Havva tefsirlerinde, âyetler ve sûreler arasındaki münasebet ilmine önemli katkı sağlamışlardır. (Ayrıntılı bilgi için Bkz: Yılmaz, *Münasebet*, s. 39 vd.; Bilal Gökkr, *Meryem Sûresi Tefsiri*, Ankara 2009, s. 16-20.)

⁷ Bkz: Mustafa Sadık er-Râfî, *İ'câzu'l-Kur'ân*, Beyrut 1990, s. 243.

⁸ Bkz: Yılmaz, *Âyetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet*, s. 43-44.

⁹ Bkz: Yılmaz, *Âyetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet*, s. 56-57.

İşte “İlm-i Münasebet” içerisinde değerlendirilen ve ‘sûrelerin baş tarafı ile sonu arasındaki münasebet’ olarak isimlendirilen alanla ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda, Celâleddin es-Suyûtî’ye kadar hiçbir müstakil eserin telif edilmemiş olduğunu görmekteyiz. Hatta bilebildiğimiz kadarıyla Suyûtî’den sonra günümüze kadar da bu alanla ilgili müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla Suyûtî’nin küçük hacimli bu çalışmasının değeri ve önemi hakkında şu tespitlerde bulunmak mümkündür:

- Bu kitapçık, alanında yazılmış olan ilk müstakil eserdir. Hatta bilebildiğimiz kadarıyla Suyûtî’den sonra günümüze kadar da bu alanda müstakil başka bir çalışma yapılmamıştır/yayınlanmamıştır.¹⁰
- Suyûtî bu eserinde, sûrelerin başı ile sonu arasındaki münasebete dair bilgi veren kendisinden önceki âlimlerden/müfessirlerden nakillerde bulunduğunu söylemekle birlikte, bizzat kendi düşüncesinin ürünü olan kimi münasebetleri de tespit edip yazdığını ifade etmektedir.¹¹

A. İlm-i Münasebet

Kur’ân-ı Kerîm’i nazım ve belağat yönünden inceleyen kimi âlimler onun âyet ve sûreleri arasındaki irtibat, insicam ve münasebetini tespitte çalışmışlardır.¹² Meselâ Fahreddîn er-Râzî, Kur’ân’ın letaifinin büyük bir kısmının onun tertip ve irtibatında olduğunu söylemektedir. Nitekim Kur’ân’ın en uzun sûresi olan Bakara sûresinin 285. âyetinin tefsirini yaparken Râzî şöyle demektedir: “Her kim bu sûrenin nazmındaki letafeti ve tertibindeki eşsizliği üzerinde derinlemesine düşünürse şunu kesinlikle bilir ve anlar: Kur’ân, lafızlarının fesahati manalarının üstünlüğü bakımından nasıl bir mucize ise, aynı şekilde tertibi ve âyetlerinin birbiri peşi sıra dizilişi yönünden de aynı şekilde bir mucizedir. Belki de “Kur’ân üslubu bakımından mucizedir” diyenler, bunu kastetmişlerdir. Ancak, ne yazık ki müfessirlerin büyük bir çoğunluğunun sûrelerin nazmındaki bu letafet ve incelikleri umursamadıklarını ve hiç dikkat çekmediklerini gördüm. Müfessirlerin bu umursamazlıkları tıpkı şu mısradaki ifade edildiği gibidir:

Gözler yıldızı küçük görür,

¹⁰ Al-Askar, *Merâsidü'l-Metâli'*, (Muhakkikin önsözü), s. 33.

¹¹ Bkz: Celâleddin Abdurrahman es-Suyûtî, *Merâsidü'l-Metâli'fi Tenâsübi'l-Makâti' ve'l-Metâli'*, Tahkik: Abdulmuhsin Abdülaziz el-Askar, Riyad 1426, s. 46-47.

¹² Bkz: Zerkeşi, *el-Burhân*, I/35; Suyûtî, *el-İtkân*, III/322; Suyûtî, *Mu'tereku'l-Akrân*, I/54. Bu alanda müstakil eser yazan âlimlerimiz de olmuştur. Geniş bilgi için bkz: İtir, *Münasebet İlmî*, s. 235-237; Yılmaz, *Ayetler ve Sûreler Arası Münasebet*, s. 39 vd.

Oysa küçük görmenin hatası yıldız değil, göze aittir.¹³

İşte bu sebeple Allah Teâlâ'dan, bizi bildiklerimizden faydalandırmasını, bize faydası olacak şeyleri de lütfu ve keremi ile öğretmesini isteriz."¹⁴

Yine âyetler ve sûreler arasındaki münasebet konusu üzerinde en çok duran ve yazdığı tefsirinde bu ilme dair çok önemli bilgiler veren el-Bikâî şöyle demektedir: "Münâsebetü'l-Kur'ân ilmi, kendisi vasıtasıyla Kur'ân'ın kısımlarının (âyet ve sûrelerinin) tertibindeki sebep ve hikmetlerin anlaşıldığı bir ilimdir. Yine bu ilim manaların muktezâyı hâle uygunluğunu tahkik eden belağat ilminin gayesidir. Çünkü sözün güzelliklerinin anlaşılması sûrede anlatılmak istenen amaç ve maksadın bilinmesine bağlıdır. Zaten belağattan istenen de budur. İşte bu sebeple bu ilim (yani *İlm-i Münasebet*), çok değerli ve kıymetlidir. Nahiv ilmine göre beyân ilminin durumu ne ise, Tefsir ilmine göre de bu ilmin (*Münasebet ilminin*) durumu odur."¹⁵

Neticede Kur'ân yaklaşık yirmi üç yılda birbirinden farklı hadise ve sebeplerle pasajlar halinde (*müneccemen*)¹⁶ nazil olmasına rağmen, âyetler ve sûreler arasındaki o sağlam münasebet; özellikle de bir sûre içindeki âyetlerin öncesi ve sonrası arasındaki o güçlü ilişki, bir sûreye tekbir âyet/cümle olarak bakabilmeyi¹⁷ gerekli kılmıştır.

İşte âyetler ve sûreler arasındaki münasebet ilmi içerisinde değerlendirilen hususlardan birisi de Kur'ân'daki her bir sûrenin başı ile sonu; bir başka ifadeyle, sûrenin başlangıcını oluşturan ilk âyetler ile aynı sûrenin son âyetleri arasında bulunan sıkı bağ ve ilişkidir.¹⁸ Biz de çalışmamızın bu aşamasında, Kur'ân'ın edebi i'cazı içerisinde değerlendirilen "sûrelerin başı ile sonu arasındaki münasebet" konusuna biraz daha yakından bakmak ve bu alanda müstakil ilk ve tek çalışma olan Sûyûti'nin *Merâsîdu'l-Metâli' fî Tenâsübi'l-Mekâtî' ve'l-Metâli'* isimli eserini değerlendirmek istiyoruz. Ama öncelikle İlm-i münasebet içinde yer alan

¹³ [Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 7/138. والنجم تستصغر الأبصار رؤيته والذنب للطرف لا للنجم في الصغر]

¹⁴ Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 7/138.

¹⁵ Bikâî, *Nazmu'd-Dürer*, I/6.

¹⁶ Bkz: Furkân, 25/32, İsrâ, 17/16.

¹⁷ Münasebet ilminin tarihsel gelişimi ve bu alanda yapılmış olan çalışmalar hakkında geniş bilgi için bkz: Muhammed Aydın, "Teemmülât fi'l-Münâsebât ve Dirâse Tatbikiyye mine'l-Kur'ân", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sakarya 2008/17, s. 25 vd.; Yılmaz, *Âyetler ve Sûreler Arası Münasebet*, s. 34 vd.; Şahin Güven, *Erdemli Toplumun İnşası*, s. 26-32.

¹⁸ Bkz: Muhammed Abdülbaşit 'Îd, *en-Nass ve'l-Hitâb -Kırâa fî Ulûmi'l-Kur'ân-*, Fas 2016, s 25.

“Sûrelerin başı ile sonu arasındaki münasebet” konusuna yer vermek istiyoruz.

B. Surelerin Başı İle Sonu Arasındaki Münasebet

Kur’ân-ı Kerim uzunluk ve kısalık bakımından birbirinden farklı sûre ve âyetlere ayrılmıştır. Hilafeti döneminde Hz. Osman’ın cem ettirdiği Mushaf’ta toplam yüz on dört sûre¹⁹ ve altı bin iki yüz küsur âyet²⁰ bulunmaktadır. Her bir sûre içindeki âyetlerin tertibinin tevkîfî (*vahye dayalı*) olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Çünkü Müslümanlar arasında aksini iddia eden hiçbir kimse olmamıştır.²¹ Buna göre hem âyetlerin sûre içindeki tertibi ve hem de bir sûrenin diğerinden ayrılarak sınırlarının çizilmesi vahyin kontrolünde olmuştur.²² Dolayısıyla Kur’ân’ın parçalara ayrılmasında asıl önemli olan sûre esaslı taksimdir.²³ İşte bu sebeple sûrelerin kendi içerisinde bir iç bütünlüğe sahip olduğu ve farklı konulardan bahseden en uzun sûrelerin bile belirli bir insicamının bulunduğu hususu, birçok müfessir ve Kur’ân araştırmacısı tarafından dile getirilmektedir.²⁴

¹⁹ Bkz: Bedreddîn Muhammed b. Abdullah ez-Zerkeşi, *el-Burhân fî Ulûmi’l-Kur’ân*, Kahire Ts., I/249–251. Ancak aralarını ayıran besmele olmadığı için Enfal ve Tevbe sûrelerini bir sayanlara göre bu sayı 113’tür. Yine sahabenin ileri gelenlerinin kendi özel Mushaf’larında kimi farklılıklar bulunmaktadır. Meselâ Übey b. Kab’ın Mushaf’ında 116, Abdullah b. Mes’ûd’un Mushaf’ında ise 112 sûre bulunmaktadır. Eğitim-öğretim amaçlı olan bu şahsi nüshalardan ilkinde “Kunut” duaları yer almakta, ikincisinde ise “Muavvizeteyn”; yani Felak ve Nâs sûreleri bulunmamaktadır. Ancak iki sahabenin kendileri için oluşturdukları bu nüshalardan birisinde “Muavvizeteyn”in bulunmaması, bu iki sûrenin Kur’ân’dan olmadığı anlamına gelmeyeceği gibi, diğerinde de “Kunut” dualarının olması, bu duaların da Kur’ân’dan sûreler olduğu sonucunu doğurmaz. (Ayrıntılı bilgi için bkz: Mecidüddin Muhammed b. Yakub el-Fîrûzâbâdî, *Besâiru Zevi’t-Temyîz fî Letâifi’l-Kitâbi’l-Azîz*, (Thk: Muhammed Ali en-Neccâr), Beyrut Ts. I/97; Abdulhamit Birişik, “Sûre”, *DİA*, İstanbul 2009, XXXVII/538).

²⁰ Kur’ân’daki âyet sayılarının 6000’in üzerinde olduğu üzerinde ittifak eden âlimlerimiz, sayının tam olarak tesbitinde farklı rakamlar söylemişlerdir (Bkz: Zerkeşi, *el-Burhân*, I/249–252). Meselâ âyet sayısını 6204, 6214, 6219, 6225, 6236 olarak tesbit edenler olmuştur. Bütün bu farklılıklar, Kur’ân’da ziyadelik ya da noksanlık olduğunu göstermez. Sûre başlarındaki besmelenin ve mukattaa harflerinin müstakil bir âyet olup olmadığı gibi âyet ayırımlarına dair değişik tercihlerden kaynaklanmaktadır. (Bkz: Ebû Amr ed-Dânî, *el-Beyân fî Addi Âyi’l-Kur’ân*, (Thk: Ğâmin Gadverî el-Hamd), Kuveyt 1994, s. 67–70; Zerkeşi, *el-Burhân*, I/249–251; Suyûtî, *el-İtkân*, I/187–189).

²¹ Bkz: Suyûtî, *el-İtkân*, I/172; Muhammed Tâhir b. Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-Tenvîr*, Tunus, Ts., I/79–81; Muhammed Hamidullah, *Kur’ân Tarihi*, (Çev: Mehmet Sait Mutlu), Ankara 1991, 58; Muhammed Ra’fet Saîd, *Târihu Nüzûli’l-Kur’âni’l-Kerîm*, Kahire 2001, s. 60–62.

²² Bkz: Tâhir b. Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-Tenvîr*, I/85–86 ve 92; Muhammed Âbid el-Câbirî, *Kur’ân’a Giriş*, (Çev: Muhammed Coşkun), İstanbul 2010, s. 362–363; Abdülhamit Birişik, “Kur’an” *DİA*, Ankara 2002, XXVI/387.

²³ Bkz: Murat Sülün, *Kur’ân Kılavuzu –Mutlak Gerçeğin Sesi-*, İstanbul 2011, s. 128.

²⁴ Bkz: Seyyid Kutup, *Fî Zilâli’l-Kur’ân*, Kahire 1988, I/27–28; Adnan Muhammed Zarzûr, *Ulûmu’l-Kur’ân ve İcâzuhû*, Amman 2005, s. 432; Muntasır Mir, “Bir Bütün Olarak Sûre –

İsminin de delâlet ettiği üzere *sûre*, evin/binanın katları ve yüce mertebe gibi anlamlara gelmektedir. Bir başka ifadeyle, “matla’ı ve makta’ı (yani başı ve sonu) belli olan ve en kısası üç âyetten oluşan Kur’ân bölümlerine *sûre* denmektedir.²⁵ Buna göre Kur’ân’ın belli bölümlerine *sûre* denilmesi, birbiriyle âhenkli olması veya her birinin Kur’ân binasının bir katını ve parçasını oluşturması sebebiyledir. Çünkü *sûre*ler kendi içinde bütünlüğü olup Kur’ân binasını meydana getiren bölümlerdir.²⁶ Nitekim *Muvâfakât* sahibi Şâtîbî de, *sûre*lerin bir iç bütünlüğe sahip olduklarını, bu bakımdan *sûre*lerin, birden fazla konu içerse dahi, “vahiyle sınırlanmış bir nazım” olduklarını ifade etmektedir.²⁷ Zerkeşî (Ö. 794/1392) ise *sûre* kelimesinin “düzenlenmiş, tertip edilmiş” anlamına da delâlet edebileceğini; dolayısıyla belirli bir *sûre* içindeki âyetlerin birbirleriyle uyumlu olarak sıralanmasının, bir *sûre* içerisindeki âyetler arası münasebetin varlığına dair güçlü bir kanıt olduğunu ifade etmektedir.²⁸

Şüphesiz her metin gibi Kur’ân metninin de bölümlere (*sûre ve âyetlere*) ayrılması, hiçbir ayırım ve tasnif olmaksızın baştan sona devam etmesinden çok daha iyidir.²⁹ Ancak bütün bunlarla birlikte Kur’ân âyetlerinin *sûre*lere ayrılmasının bir hikmeti de, her bir *sûre*nin kendine has özelliklerinin olduğuna işaret etmek içindir.³⁰ Zira her bir *sûre* başlı başına bir kimlik ve muhtevaya sahiptir. Her *sûre*nin temel bir konusu, diğer konuların kendisi etrafında dönüp dolaştığı bir mihveri, ulaşmak istediği bir hedef ve amacı bulunmaktadır.³¹ Çünkü eğer bir metnin/*sûre*nin anlamları arasında münasebet varsa ve bir hedefe doğru gidiyorsa, bu durumda o metnin/*sûre*nin kendine özgü bir kimliğinden, şeklinden ve *sûre*tinden söz

Tefsirde Yirminci Yüzyıl Gelişmesi-”, (Çev: Mustafa Özel), *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, C: XIV, S: 1, Ankara 2001, s.73; Abdülhamit Birışık, “Kur’ân’da İç Bütünlük: Islâhî’nin Tefsir Yöntemi”, *Dîvân İlmi Araştırmalar*, İstanbul 2001/2, s.59 vd.; Hasan Keskin, “*Sûre İç Bütünlüğü Açısından Nûh Sûresi’nin İncelenmesi*”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XIII/2 Sivas 2009, s. 70-71; M. Zeki Duman, *Beş Sûrenin Tefsiri*, Ankara 2010, s. 15; Muhittin Akgül, *İdeal Toplum Açısından İsrâ Sûresi*, İzmir 2010, s. 9; Faruk Tuncer, *Sarsıcı Kıyamet Tasvirleriyle Hakka Sûresi Tefsiri*, İzmir 2009, s. 22-23.

²⁵ Bkz: Yılmaz, *Âyetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet*, s. 159.

²⁶ Bkz: Abdülhamit Birışık, “*Sûre*”, *DİA*, İstanbul 2009, XXXVII/538.

²⁷ Bkz: Ebû İshak eş-Şâtîbî, *el-Muvâfakât-İslâmî İlimler Metodolojisi-*, (Çev: Mehmed Erdoğan), İstanbul 1993, III/399 vd.

²⁸ Bkz: Zerkeşî, *el-Burhân*, I/264.

²⁹ Bkz: Güven, *Erdemli Toplumun İnşası*, s. 25.

³⁰ Bkz: Zerkeşî, *el-Burhân*, I/264-265; Suyûtî, *el-İtkân*, I/186-187; Taşköprüzâde, *Miftâhu’s-Saâde*, II/358.

³¹ Bkz: Abdullah Draz, *En Mühim Mesaj Kur’ân*, Ankara 1985, s. 228-230; Muntasır Mir, “Bir Bütün Olarak *Sûre* –Tefsirde Yirminci Yüzyıl Gelişmesi-”, (Çev. Mustafa Özel) *İslami Araştırmalar Dergisi*, C: XIV, S: 1, Ankara 2001, s. 73.

etmek mümkün hale gelmektedir.³² Neticede her bir sûrede yer alan âyetler konusal açıdan bir bütünlük oluşturmakta, sûrenin giriş kısmıyla diğer bölümleri arasında, baş tarafı ile sonu arasında bir ilişki ve uyumun olduğu görülmektedir.³³

İşte Kur'ân'ın edebi i'câzının bu yönüne dikkat çeken kimi müfessirler, sûrenin başı ile sonu arasındaki bu münasebetleri tespitte çalışmışlardır. Bu müfessirlerin başında Fahreddîn er-Râzî, Ebû Hayyân el-Endelûsî ve Bikâî gelmektedir. Meselâ müfessir Ebû Hayyan el-Endelûsî şöyle demektedir: “Uzun sûrelerin baş taraflarını derinlemesine araştırdığımda, son tarafındaki âyetlerle bir ilişkisinin, irtibatının ve münasebetinin olduğunu buldum; hem de hiçbir düzensizlik ve karışıklığa mahal vermeyecek şekilde... Ben her sûrenin tefsirinin sonunda bu münasebetleri tek tek açıklayacağım inşallah. İşte bu durum (yani sûrenin başı ile sonu arasındaki sıkı ilişki ve münasebet), Kur'ân'ın eşsiz fesahatinin örneklerinden birisidir. Öyle ki, onca uzunluğuna rağmen bir sûrenin son âyetleri ilk âyetleriyle buluşmakta ve tam bir uyum sergilemektedir.”³⁴

Ancak sûrelerin ilk âyetleri ile son âyetleri arasındaki münasebeti çalışma konusu yaparak müstakil bir eser yazan tek kişi Celâleddîn es-Suyûtî'dir. Dolayısıyla şimdi de Suyûtî'nin bu eseri hakkında bilgi vermek istiyoruz.

C. Suyûtî'nin Merâsidü'l-Metâli' Fî Tenâsübi'l-Mekâtî' Ve'l-Metâli' İsimli Eseri

Başta Tefsir, Hadis ve Fıkıh olmak üzere İslâmi ilimlerin hemen her alanında eser vermiş olan Celâleddîn es-Suyûtî'nin kimi eserleri ciltlerle ifade edilebilecek büyüklükte iken, kimileri de birkaç varaktan oluşan kitapçık ve risale hacminindedir. Nitekim müellifin bizzat kendisi de eserinin mukaddimesinde bu çalışması hakkında bilgi verirken, *kitapçık*, *fasikül*, *forma* anlamlarına gelen “*Kürrâse*” ifadesini kullanmaktadır.³⁵ İşte müellifin bu eseri de, müstensihlerin kullandıkları varak ve yazı stiline göre değişiklik arz etmekle birlikte, Süleymaniye kütüphanesindeki

³² Bkz: Abdulhamit Ferâhî, *Resâilü'l-İmam el-Ferâhî fî Ulûmi'l-Kur'ân*, A'zamgarh 1991, s. 87.

³³ Bkz: Hasan Keskin, “Sûre İç Bütünlüğü Açısından Nûh Sûresinin İncelenmesi” *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XIII/2 Sivas 2009, s. 70.

³⁴ Ebu Abdullah Muhammed b. Yusuf b. Hayyân el-Endelûsî, *Bahru'l-Muhît*, (Thk. Şeyh Adil Ahmed Abdülmevcûd vd.) Beyrut 1983, II/363-364.

³⁵ Bkz: Celâleddîn Abdurrahman es-Suyûtî, *Merâsidü'l-Metâli' fî Tenâsübi'l-Mekâtî' ve'l-Metâli'*, (*Bahsün fî'l-Alâkât beyne Metâlu Suveri'l-Kur'ân ve Havâtimuhâ*), Abdulmuhsin b. Abdülaziz al-Askar, Riyad 2005/1426, s. 47.

nüşhalardan Fatih bölümündeki nüsha 12 varak ve Süleymaniye bölümündeki nüsha ise üç varaktan ibaret iken,³⁶ Suudi Arabistan ve Hindistan nüshaları on (10) varaktan oluşmaktadır.³⁷

Suyûtî'nin bu çalışması genellikle diğer bazı risaleleriyle birlikte basılmakta iken, son zamanlarda iki farklı tahkiki yapılarak müstakil olarak yayınlanmıştır. Bunlardan ilki ülkemizden Süleyman Mollaibrahimoğlu'nun 1994 yılında yayınlamış olduğu tahkik ve tercümedir.³⁸ Muhakkik Mollaibrahimoğlu eserin Süleymaniye kütüphanesinde bulunan iki farklı nüshası üzerinde tahkik ve tercüme çalışmasını yapmıştır.³⁹ İkincisi ise, Suudi Arabistan,⁴⁰ Hindistan⁴¹ ve Türkiye⁴² nüshaları üzerinde çalışma yapan Abdulmuhsin b. Abdüleziz el-Askar'ın yaptığı çalışmadır. Al-Askar'ın söz konusu çalışması 2005/1426 yılında Riyad'da yayınlanmıştır.⁴³

Bu eserin Suyûtî'ye aidiyeti ve ismi hususunda herhangi bir ihtilaf bulunmamaktadır.⁴⁴ Çünkü bizzat müellif, ismini de zikrederek tam beş ayrı eserinde bu çalışmasına atıfta bulunmaktadır. Hayatı ve eserleriyle ilgili bizzat kendisinin kaleme aldığı "Hüsnü'l-Muhâdara"⁴⁵ ve "et-Tehaddüs bi

³⁶ Bkz: Süleyman Mollaibrahimoğlu, *Celâlüddin es-Suyûtî ve Merâsîdu'l-Metâli fî Tenâsübi'l-Mekâtî ve'l-Metâli İsimli Eseri (Tahkik ve Tercümesi)*, İstanbul 1994, s. 53.

³⁷ Bkz: *Muhakkikin önsözü*, s. 36-37.

³⁸ Bkz: Süleyman Mollaibrahimoğlu, *Celâlüddin es-Suyûtî ve Merâsîdu'l-Metâli fî Tenâsübi'l-Mekâtî ve'l-Metâli İsimli Eseri (Tahkik ve Tercümesi)*, İstanbul 1994.

³⁹ Bkz: Süleyman Mollaibrahimoğlu, *Celâlüddin es-Suyûtî ve Merâsîdu'l-Metâli*, (Muhakkikin önsözü), s. 53. Mollaibrahimoğlu, Süleymaniye kütüphanesinin Fatih bölümünde bulunan 648/2 numarada kayıtlı nüsha ile Süleymaniye bölümünde bulunan 1030/17 numarada kayıtlı nüshaları esas alarak tahkik ve tercüme çalışmasını yapmıştır.

⁴⁰ Suudi Arabistan/Riyad İmam Muhammed b. Suud el-İslâmiyye Üniversitesinin merkez kütüphanesindeki Suyûtî'nin bazı risaleleriyle birlikte basılmış olarak 4725 numarada kayıtlı bulunmaktadır. (Bkz: al-Askar, *Merâsîdu'l-Metâli'*, (Muhakkikin önsözü), s. 36.)

⁴¹ Hindistan/Saharanpur'da bulunan "Mezâhiru Ulûmi'l-Hind" kütüphanesinde, Mecmûu Resâilî's-Suyûtî içerisinde 17 numarada kayıtlı bulunmaktadır. (Bkz: al-Askar, *Merâsîdu'l-Metâli'*, (Muhakkikin önsözü), s. 36.)

⁴² İstanbul Topkapı Sarayı kütüphanesindeki mahtut eserlerdendir. Süleymaniye Kütüphanesi 1030/17 Numarada kayıtlıdır. (Bkz: Yılmaz, âyetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet, s. 160; al-Askar, *Merâsîdu'l-Metâli'*, (Muhakkikin önsözü), s. 36.)

⁴³ Bkz: Hâfız Celâleddîn es-Suyûtî, *Merâsîdu'l-Metâli' fî Tenâsübi'l-Mekâtî' ve'l-Metâli'*, (*Bahsün fî'l-Alâkât beyne Metâlu Suveri'l-Kur'ân ve Havâtimumhâ*), Abdulmuhsin b. Abdülaziz al-Askar, Riyad 2005/1426.

⁴⁴ Eserin Suyûtî'ye aidiyeti hususunda geçmiş dönem âlimlerimiz ittifak ettikleri gibi, (Bkz: Ahmed b. Mustafa Taşköprüzâde, *Miftâhu's-Saâde ve Misbâhu's-Siyâde fî Mevzûâtî'l-Ulûm*, Beyrut Ts, II/482; Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zünûn*, İstanbul 1941, II/1652; Ahmed eş-Şarkâvî, *Mektebetü'l-Celâl es-Suyûtî*, s. 312), üç ayrı ülke ve kütüphanedeki nüshalarında da eserin müellifi olarak hep Celâleddîn es-Suyûtî ismi kayıtlıdır.

⁴⁵ Bkz: Celâleddîn es-Suyûtî, *Hüsnü'l-Muhâdara Fî Târihi Mısır ve'l-Kâhira*, Mısır h. 1387, I/339.

Ni'metilleh"⁴⁶ isimli eserlerinde bu çalışmasından bahsetmektedir. Yine Ulûmu'l-Kur'ân'a dair yazmış olduğu "Mu'terakü'l-Akrân" ile "el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân" isimli eserlerinde, sûrelerin başı ile sonu arasındaki münasebetten bahsettiği yerlerde bu çalışmasına atıflar yaparak şöyle demektedir: "Ben de bu konuyla ilgili gayet hoş müstakil bir kitapçık yazdım ve bunu da "Merâsidü'l-Metâli' fî Tenâsübi'l-Mekâtî' ve'l-Metâli'" olarak isimlendirdim."⁴⁷

Nitekim bu eserin hemen girişinde de şu ifadelere yer vermektedir: "el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân" ile "Esrâru't-Tenzîl" isimli kitaplarımda da açıkladığım gibi, Kur'ân ilimlerinden birisi de "Sûrelerin Başı ve Sonu Arasındaki Münasebet İlmi"dir. Muhakkik âlimlerden *el-Keşşâf* sahibi Zemahşerî ve onun hocası Ebu'l-Kâsım Burhâneddîn el-Kirmânî "Fî Müteşâbihi'l-Kur'ân" ve "el-Ğarâib ve'l-Acâib" isimli eserlerinde, Fahrettin er-Râzî, el-Esbahâni gibi müfessirler de tefsirlerinde bu ilimden açıkça bahsetmişlerdir. Ben de konuyu, benim dışındaki müelliflerden naklettiklerimi belirttiklerimin dışında kendi düşüncemle keşfettiğim münasebetleri bu kitapçıkta sûrelerin tertibine göre beyan etmek istedim. İsmi de *Makâsıdu'l-Metâli' fî Tenâsübi'l-Makâtî' ve'l-Metâli'* koydum."⁴⁸

İsminden de açıkça anlaşılacağı üzere Suyûtî'nin bu eserin konusu, sûrelerin başı ile sonu arasında kurulan lafza ya da manaya dayalı münasebetten ibarettir. Müellif bu münasebeti genellikle çok kısa ve öz ifadelerle dile getirmekte ve şahit olarak getirdiği âyetlerin sadece şahitle ilgili kısmını zikretmekle yetinmektedir. Çok az olmakla birlikte kimi zaman da, okuyucunun üzerinde durarak anlayabilmesini sağlamak amacıyla, özet bilgiler vermektedir.⁴⁹

Toplam 92 sûrenin baş tarafı ile sonu arasında münasebet kuran Sûyûtî, çoğunlukla tek bir münasebetten bahsetmektedir. Ancak surenin başı ile sonu arasında bazen iki (*Âl-i İmrân, Nisâ, En'âm, Kasas, Yâsîn, Mü'min, Zuhuruf, Duhân, Hucurât, Tahrîm*), üç (*Zümer, Hadid, Saff, Münâfikûn*), dört (*Mâide*) ve hatta beş (*A'râf*) ayrı münasebetten bahsettiği de olmaktadır.

Suyûtî'nin bu hacmi küçük eserin kaynaklarına gelince, kendisinin de bizzat ifade ettiği gibi müellif eserinde sûrelerin baş tarafı ile sonu arasındaki münasebete dair kendi içtihat, istinbat ve düşüncelerini ortaya

⁴⁶ Bkz: Celâleddîn es-Suyûtî, *et-Tehaddüs bi Ni'metilleh*, s. 115.

⁴⁷ Bkz: Suyûtî, *Mu'terakü'l-Akrân*, s.1/65 ;Suyûtî, *el-İtkân*, s.1/330. Buna benzer bir ifadeyi "Katfu'l-Ezhâr" isimli eserinde de kullanmaktadır. (Bkz: Suyûtî, *Katfu'l-Ezhâr ve Keşfü'l-Esrâr*, 1/542.)

⁴⁸ Suyûtî, *Merâsidü'l-Metâli'*, s. 35-37.

⁴⁹ al-Askar, *Merâsidü'l-Metâli'*, (Muhakkikin önsözü), s. 30.

koyacağını açıkça ifade etmektedir. Ancak bununla birlikte, kendisinden önceki âlimlerin görüşlerine de yer vermekte ve ilmi emanete sahip birisi olarak bizzat bunları kimden aldığını ve hangi âlimin görüşü olduğunu açıkça belirtmektedir.⁵⁰ Nitekim müellif, kimi sûrelerin baş tarafı ile sonu arasındaki münasebetleri belirtirken Şemsüddîn el-Esbehânî, Zemahşerî ve Kirmânî'nin isimlerini açıkça zikretmektedir.⁵¹

İşte müellifin eserinde sûrelerin başı ile sonu arasında kurulan bu münasebetler, biraz önce de ifade edildiği gibi, ya “lafzî münasebet”tir ya da “manaya dayalı (manevî) münasebet”tir.

1. Lâfzî münasebet, şu şekillerde gerçekleşebilir:
 - a. Aynı lafzın tekrarıyla gerçekleşen münasebet; tıpkı *Haşr* sûresinde olduğu gibi. Bu sûrenin ilk âyeti Allah Teâlâ'nın iki yüce esması olan “Azîz ve Hâkîm” ile başlamakta ve yine bu iki esması ile nihayete ermektedir.⁵²
 - b. Aynı mananın tekrarıyla gerçekleşen münasebet; tıpkı *Mümtahine* sûresinde olduğu gibi. Sûre kâfirlerle sıkı dostluk kurmayı ve sırdaş olmayı yasaklayan âyetle başlamakta ve yine aynı yasakla sona ermektedir.⁵³
 - c. Cinas yoluyla gerçekleşen münasebettir ki bunun en güzel örneğini *İhlâs* sûresinde görmekteyiz.⁵⁴ Sûre “ehâd” lafzıyla başlamakta ve yine “ehad” lafzıyla son bulmaktadır. Ancak birinci âyetteki “ehad” kelimesi “tek” anlamında iken, son âyetteki “ehad” kelimesi “cem’/çok” anlamındadır.⁵⁵
2. Manaya dayalı münasebetin farklı şekilleri bulunmaktadır. Meselâ tezat yoluyla gerçekleşen manevî münasebet olabilir. Bunun çarpıcı örneklerinden birisi *Mü'minûn* sûresinde bulunmaktadır. Sûre “Muhakkak ki Mü'minler felaha eren kimselerdir” âyetiyle başlamakta ve “şurası muhakkak ki Kâfirler asla iflah olmaz” âyetiyle son bulmaktadır. Yine *Nahl* sûresi “(Ey Müşrikler!) Allah'ın (azap) hükmü mutlaka gelecektir. Bu yüzden asla acele etmenize gerek

⁵⁰ Bkz: Suyûtî, *Merâsîdu'l-Metâli'*, s. 46-47.

⁵¹ Bakara sûresinin baş tarafı ile sonu arasındaki münasebeti belirtirken Şemsüddîn el-Esbehânî'yi, Mü'minûn sûresindeki münasebeti anlatırken Zemahşerî'yi ve Sâd sûresinin baş tarafı ile sonu arasındaki münasebeti kurarken ise Kirmânî'yi ismen zikretmektedir. (Bkz: Suyûtî, *Merâsîdu'l-Metâli'*, s. 47, 56 ve 62.)

⁵² Haşr, 59/ 1 ve 24. Âyetler.

⁵³ Mümtahine 60/ 1 ve 13. Âyetler.

⁵⁴ İhlâs, 112/1 ve 4. Âyetler.

⁵⁵ Geniş açıklama için bkz: al-Askarî, *Merâsîdu'l-Metâli'*, s. 84, Dipnot no: 3.

yok.” İfadesiyle başlamakta ve sabır tavsiyesiyle de son bulmaktadır: “(Ey Peygamber!) Allah yolunda karşılaştığın sıkıntı ve zorluklara göğüs ger (sabret). (Bil ki) sana sabretme gücünü veren Allah’tır. O müşriklerin/kâfirlerin sana yaptıklarına üzülme, seni bertaraf etmek için kurdukları tuzakları da dert etme. Çünkü Allah şirkten sakınan (*muttaki*) ve emirlerine harfiyen uyan (*muhsin*) kullarının her daim yanındadır.”⁵⁶

Manaya dayalı münasebet şekillerinden birisi de sûrenin, yaptıkları kötü ve çirkin bir fiilden dolayı bir topluluğu kınama, azarlama ve ayıplamayla başlarken, aynı sûrenin sonunda yine yaptıkları iyi işler sebebiyle başka bir topluluğu överek sona erdiğini görmekteyiz. Nitekim *Saff* sûresinin ilk âyetlerinde “Ey Mü’minler yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz. (Bilin ki) yapmayacağınız şeyleri söylemeniz Allah katında çok büyük bir nefretle karşılanır.”⁵⁷ İfadeleriyle yerine getiremeyecekleri şeyleri vaat edenleri kınarken, sûrenin son âyetlerinde ise verdikleri sözü yerine getirmeleri sebebiyle Hz. İsa’nın havarilerini öven ve Mü’minlere de onların peygamberlerine karşı sergiledikleri olumlu tavrı tavsiye eden şu ifadelerle son bulmaktadır: “Ey Mü’minler! Allah’ın dininin yardımcıları/destekçileri olun. Nitekim vaktiyle Meryem oğlu İsa havarilere, ‘Allah’ın yolunda benim yardımcıları kimlerdir?’ diye sormuş, havariler de, ‘Allah’ın dininin yardımcıları/destekçileri biziz’ diye karşılık vermişlerdi. Sonuçta İsrailoğullarından bir kısmı iman etti, bir kısmı da kâfirlikte direndi. Ama biz düşmanları karşısında Mü’minleri destekledik. Böylelikle onlar düşmanlarına üstün geldiler.”⁵⁸

Sûrenin baş tarafı ile sonu arasındaki manaya dayalı münasebet şekillerinden birisi de, dolaylı ve üstü kapalı ifadeyle (*îmâ*) anlatmaktır. Meselâ *Kasas* sûresinin girişinde Hz. Musâ(a.s.)’nin hayatından kesitler sunarken onun Medyen’e hicretinden ve bir süre sonra da Mısır’a geri dönüşünden bahsetmektedir. Sûrenin son tarafındaki âyetlerde ise Hz. Peygamberin hicret edeceğine ve Mekke’ye tekrar geri döneceğine dair, nazil olduğu zaman dilimi dikkate alındığında o dönem için üstü kapalı olan şu ifadeler bulunmaktadır: “(Ey Peygamber!) Sana bu Kur’ân’ı veren/indiren Allah, gün gelecek seni döneceğin yere elbette döndürecektir.”⁵⁹ Yani bu âyet,

⁵⁶ Mü’minûn, 127-128.

⁵⁷ Saff, 61/2-3.

⁵⁸ Saff, 61/14.

⁵⁹ Bkz: Kasas, 28/85.

Hız. Peygamber'in müşrikler yüzünden hicret etmek zorunda kalacağı Mekke'ye bir gün tekrar kavuşacağına işaret etmektedir.

D. Suyûtî'nin Merâsîdu'l-Metâli' Fî Tenâsübi'l-Mekâtî' Ve'l-Metâli' İsimli Eserine Yönelik Eleştiriler

Müellif sûrelerin baş tarafı ile sonu arasında gerek lâfzî gerekse manevî münasebetleri kurarken çoğu zaman isabet etse de, kurmuş olduğu kimi münasebetlerde başarılı olamadığı iddia edilmekte ve eleştirilere maruz kalmaktadır. Meselâ Suyûtî, el-İsbehânî'yi⁶⁰ kaynak göstererek *Bakara* sûresinin baş tarafı ile sonu arasında şöyle bir münasebet kurmaktadır: Mü'minlerin vasıflarının zikredilmesinden sonra kâfirlerin vasıflarının işaret edilmesi bakımından bu sûrenin son âyetleri ilk âyetlerine uyum sağlamıştır."⁶¹

Ancak Suyûtî'nin bu görüşüne katılmanın mümkün olmadığını söyleyen, "Âyetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet" isimli eserin müellifi Mehmet Faik Yılmaz, sözlerini şu şekilde sürdürmektedir: "Çünkü sûrenin ilk beş âyetinde önce Kur'ân'dan, sonra Kur'ân'ın hidayetini uyararak iman edenlerin vasıflarından bahsediliyor; 6 ve 7. Âyetlerde ise söz Kâfirlere getirilmektedir. Sûrenin son iki âyetinde ise yine baş tarafta olduğu gibi Mü'minlerden bahsedilmektedir. Ancak son âyet "Kâfirlere karşı bize yardım et!" ifadesiyle bittiği için, Suyûtî bu ifadeyi sûrenin baş tarafındaki Kâfirlerden bahseden 6 ve 7. âyetlere benzetmiştir. Bu benzetme ise isabetli görünmemektedir. Çünkü sûrenin bu son cümlesinde kâfirlerin özelliklerinden bahsedilmiyor, yalnızca Mü'minler, onlara karşı Allah'tan yardım diliyorlar. Hâlbuki sûrenin ilk beş âyetinde Mü'minlerin vasıflarından bahsedildiği gibi, son iki âyetinde de yine Mü'minlerin özelliklerinden bahsedilmiş ve sûre Mü'minlerin duasıyla bitmiştir, denilerek sûrenin baş tarafı ile sonu arasında benzerlik yönünden bir münasebet kurulsaydı daha uygun olurdu."⁶²

Suyûtî'nin sûrelerin başı ile sonu arasında kurduğu münasebete getirilen eleştirilerden en barizi de, toplam 64 âyetten oluşan *Nûr* sûresi ile ilgilidir. Müellif sûrenin baş tarafı ile son tarafındaki âyetler arasında bir münasebet kuracağı yerde, sûrenin neredeyse ortalarında yer alan 31. Âyet ile son taraftaki 60. âyet arasında bir anlam ilişkisi kurmakta ve şöyle demektedir: "*Nûr* sûresinin baş tarafında kadınlar hakkında; '...Başörtülerini

⁶⁰ Bkz: Şemseddin Mahmud b. Abdurrahman b. Ahmed el-İsbehânî, *Envûru'l-Hakâiku'r-Rabbâniyye fî Tefsîri'l-Âyâtî'l-Kur'âniyye*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, 52, V. 33a.

⁶¹ Bkz: Suyûtî, *Merâsîdu'l-Metâli'*, s. 47-48.

⁶² Yılmaz, *Âyetler ve Sûreler Arasındaki Münâsebet*, s. 160.

de (göğüs ve gerdanlıklarını kapatacak şekilde) yakalarının üzerine örtünler. Ziyetlerini de göstermesinler.”⁶³ Denilmekte, aynı sûrenin son tarafında ise evlenme ümidi kalmamış, cinsel cazibesini kaybetmiş yaşlı kadınlar hakkında şöyle denilmektedir: “Evlenme ümidi kalmamış yaşlı kadınların ziyet yerlerini göstermemek, açılıp saçılmamak şartıyla, bazı elbiselerini çıkarmalarında kendilerine bir vebal yoktur.”⁶⁴

Ancak Suyûti'nin *Nûr* sûresinin baş tarafı ile sonu arasında kurduğu bu münasebet, eserin muhakkiki al-Askarî'nin de ifade ettiği gibi, aralarında münasebet olduğu iddia edilen iki âyetin de hem sûrenin baş tarafından hem de sonundan uzak olmaları sebebiyle çok zayıf ve uzak bir münasebettir.⁶⁵ Nitekim Ebû Hayyân el-Endelûsî bu sûrenin baş tarafı ile sonu arasında şöyle bir münasebet kurmaktadır: Bu sûre Allah Teâlâ'nın, “Bu bizzat bizim indirdiğimiz ve içinde birçok hüküm bildirdiğimiz bir sûredir.” Sözü ile başlamakta ve daha sonra da Allah'ın bizzat Resulüne indirmiş olduğu emir ve yasaklardan bahsetmektedir. Sûrenin sonunda, İslâm'ın maslahatına olan hususlarda Hz. Peygamberin sahabesine/ümmetine karşı yapması gerekenleri, herhangi bir işleri sebebiyle Hz. Peygamber'den izin istediklerinde veya Hz. Peygamberi bir şeye davet ettiklerinde onların bu çağrısına saygı duymak gibi hususları hatırlatarak sona ermektedir.⁶⁶

Aynı şekilde, Suyûti'nin *Nûr* sûrenin baş tarafı ile sonu arasında kurduğu münasebeti vakiya tam uymamakla eleştiren Yılmaz ise, sûrenin baş tarafı ile sonu arasında şöyle bir ilişki kurulabileceğini söylemektedir: “Hâlbuki sûrenin ilk âyetinde ‘(Bu) Bizim inzal ettiğimiz ve (hükümlerini üzerinize) farz kıldığımız bir sûredir. Belki düşünüp öğüt alırsınız diye onda açık seçik âyetler indirdik.’ Buyrulduktan sonra, İslâm'ın aile hukukuyla ilgili olarak zina edenlerin cezalandırılması, zina edenlerin kimlerle evlenebilecekleri, *kazf*/namuslu Mü'min kadınlara iftira etme cezası, *li'ân*/eşlerin karılarına iftirada bulunması, ifk hadisesi, evlere girerken izin istenmesi, Mü'minlerin gözlerini haramdan koruması, Mü'min kadınların mahrem yerlerini örtmeleri, evlenme çağına gelenlerin izin istemesi gibi hükümler açıklanarak ilk âyette icmalen temas edilen hükümler sûrenin sonuna kadar tafsil edilmiştir. Böylece sûrenin baş tarafı ile sonu arasında, ‘Bilmiş olun ki, göklerde ve yerde ne varsa, Allah'ındır. O sizin ne yolda olduğunuzu iyi bilir. İnsanlar O'nun huzuruna döndürüldükleri gün yapmış olduklarını onlara hemen bildirir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.’

⁶³ Nûr, 24/31.

⁶⁴ Nûr, 24/60.

⁶⁵ El-Askarî, Muhakkikin Önsözü, s.35.

⁶⁶ Bkz: Ebû Hayyân, *Bahru'l-Muhît*, VI/475.

Mealindeki 64. nolu son âyet arasında da sebep-sonuç yönünden bir münasebet kurulabilir. Bu sûrede size indirdiğimiz ve farz kıldığımız hükümlere uyun, O'nun emirlerini yerine getirin! Unutmayın ki göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır. Sizin bütün yaptıklarınızı bilir. Kıyâmet gününde yaptıklarınızı tek tek size haber verecek ve amellerinize göre sizi cezalandıracaktır, denilerek sûrenin ilk âyeti ile son âyeti arasında bir irtibat kurulabilir.”⁶⁷

Yine Suyûti toplam 85 ayetten oluşan Mü'min (Ğâfir) sûresinin baş tarafı ile sonu arasında bir münasebet kurarken iki farklı münasebetten bahsetmektedir.⁶⁸ Bunlardan ilki, sûrenin 21. ayeti ile 82. ayeti arasında bir anlam ilişkisi kurmasıdır. 21. ayette Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Peki bu inkârcılar şu diyarlarda gezip dolaşıp da kendilerinden önceki kâfir/zalim halkların akıbetlerinin nasıl olduğuna hiç ibret nazarıyla bakmazlar mı?! Geçmişte helak olup giden o halklar hem bu müşriklerden daha güçlüydüler hem de yaşadıkları topraklarda daha derin izler bırakmışlardı. Allah onları işledikleri günahlardan dolayı cezalandırdı ve kendilerini Allah'ın azabına karşı koruyacak kimse de olmadı.”⁶⁹ 82. ayet-i kerime de ise şöyle demektedir: “İnkârcılar şu diyarlarda gezip dolaşıp da kendilerinden önceki kâfir halkların akıbetlerinin nasıl olduğuna ibret nazarıyla bakmazlar mı?! Geçmişte helâk olup giden o halklar hem bu müşriklerden daha güçlüydüler hem de yaşadıkları topraklarda daha derin izler bırakmışlardı. Ne var ki sahip oldukları kudret, elde ettikleri servet kendilerine hiçbir fayda sağlamadı.”⁷⁰

Bu sûrenin başı ile sonu arasında müellifin kurduğu münasebetin ikincisi ise sûrenin 14. Ayeti ile 60. Ayeti arasındadır. 14. Ayette Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “[Ey Mü'minler!] Kâfirler hoşlanmasa da siz şirkten arınmış bir inançla yalnız Allah'a dua/kulluk edin.”⁷¹ Aynı sûrenin 60. Ayetinde de şöyle denmektedir: “Rabbiniz şöyle buyuruyor: “Bana dua edin duanızı kabul edeyim. Bana kulluk/ibadet etmeyi kibrine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehennemini boylayacaklar.”⁷²

Her şeyden önce şunu ifade etmemiz gerekir ki Suyûti'nin aralarında münasebet ilişkisi olduğunu söylediği ayetler sûrenin ilk ve son ayetleri değildir. Hatta sûrenin baş tarafı olarak birinde 14. Ayeti alırken diğerinde

⁶⁷ Yılmaz, *Âyetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet*, s. 163.

⁶⁸ Bkz: Suyûti, *Merâsîdu'l-Metâli'*, s. 47.

⁶⁹ Mü'min, 40/21.

⁷⁰ Mü'min, 40/82.

⁷¹ Mü'min, 40/14.

⁷² Mü'min, 40/60.

ise 21. Ayeti almaktadır. Yine sûrenin son tarafı için delil getirdiği âyetlerden birisi, daha önce de ifade edildiği gibi toplam 85 ayetten oluşan sûrenin 60. Ayetidir. Ayrıca her iki münasebet de lâfzî münasebetten ibarettir.

Değerlendirme ve Sonuç

Suyûtî, bir taraftan kendisinden önceki İslâm kültür mirasını daha sonraki nesillere aktaran çalışmalar yaptığı gibi, diğer taraftan özgün eserlere de imza atan çok yönlü bir âlim olarak bilinmektedir. Müellifin *Makâsıdu'l-Metâli' fi Tenâsübi'l-Makâtı' ve'l-Metâli'* isimli bu çalışması, Kur'ân İlimleri'nin bir alt dalı olan *İlm-i Münasebet* alanında yazdığı eserlerden sadece birisidir. Birkaç varaktan oluşan bu küçük hacimli eserinin belki de en önemli ayırt edici vasıflarından birisi, sûrelerin baş tarafı ile sonu arasındaki münasebete dair alanında yazılmış olan ilk müstakil telif eser olma özelliğini taşımaktadır.

Bu eserin Suyûtî'ye aidiyeti ve ismi hususunda herhangi bir ihtilaf bulunmamaktadır. Çünkü bizzat müellif, ismini de zikrederek tam beş ayrı eserinde bu çalışmasına atıfta bulunmaktadır. Hayatı ve eserleriyle ilgili bizzat kendisinin kaleme aldığı "Hüsnü'l-Muhâdara" ve "et-Tehaddüs bi Ni'metilleh" isimli eserlerinde bu çalışmasından bahsetmektedir. Yine Ulûmu'l-Kur'ân'a dair yazmış olduğu "Mu'terakü'l-Akrân" ile "el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân" isimli eserlerinde, sûrelerin başı ile sonu arasındaki münasebetten bahsettiği yerlerde bu çalışmasına atıflar yapmaktadır.

Suyûtî'nin bu çalışması genellikle diğer bazı risaleleriyle birlikte basılmakta iken, son zamanlarda iki farklı tahkiki yapılarak yayınlanmıştır. Bunlardan ilki ülkemizden Süleyman Mollaibrahimoğlu'nun 1994 yılında yayınlamış olduğu tahkik ve tercümedir. İkincisi ise, Suudi Arabistan, Hindistan ve Türkiye nüshaları üzerinde çalışma yapan Abdulmuhsin b. Abdüleziz el-Askar'ın yaptığı çalışmadır. Al-Askar'ın söz konusu çalışması 2005/1426 yılında Riyad'da yayınlanmıştır.

Eserin isminden de açıkça anlaşılacağı üzere konusu, sûrelerin başı ile sonu arasında kurulan lafza ya da manaya dayalı münasebetten ibarettir. Müellif bu münasebeti genellikle çok kısa ve öz ifadelerle dile getirmekte ve şahit olarak getirdiği âyetlerin sadece şahitle ilgili kısmını zikretmekle yetinmektedir. Çok az olmakla birlikte kimi zaman da, okuyucunun üzerinde durarak anlayabilmesini sağlamak amacıyla, özet bilgiler vermektedir. Toplam 92 sûrenin baş tarafı ile sonu arasında münasebet kuran Sûyûtî, çoğunlukla tek bir münasebetten bahsetmektedir. Ancak surenin başı ile sonu arasında bazen iki (*Âl-i İmrân, Nisâ, En'âm, Kasas, Yâsîn, Mü'min, Zuhruf,*

Duhân, Hucurât, Tahrîm), üç (*Zümer, Hadîd, Saff, Münâfikûn*), dört (*Mâide*) ve hatta beş (*A'râf*) ayrı münasebetten bahsettiği de olmaktadır.

“İlm-i Münasebet” içerisinde değerlendirilen ve ‘sûrelerin baş tarafı ile sonu arasındaki münasebet’ olarak isimlendirilen alanla ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda, Celâleddin es-Suyûtî’ye kadar hiçbir müstakil eserin telif edilmemiş olduğunu görmekteyiz. Hatta bilebildiğimiz kadarıyla Suyûtî’den sonra günümüze kadar da bu alanla ilgili müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Diğer taraftan Suyûtî bu eserinde, sûrelerin başı ile sonu arasındaki münasebete dair bilgi veren kendisinden önceki âlimlerden/müfessirlerden nakillerde bulunduğunu söylemekle birlikte, bizzat kendi düşüncesinin ürünü olan kimi münasebetleri de tespit edip kaydettiğini ifade etmektedir.

Ancak Suyûtî sûrelerin baş tarafı ile sonu arasında gerek lafzî gerekse manevî münasebetleri kurarken çoğu zaman isabet etse de, kurmuş olduğu kimi münasebetlerde başarılı olamadığı iddia edilmiş ve bazı eleştirilere maruz kalmıştır. Ayrıca müellif bu eserinde sûrelerin baş tarafı ile sonu arasında kurulan münasebetlerin büyük oranda lafzî münasebet olduğunu görmekteyiz. Oysa sûrelerdeki anlam bütünlüğü ve konu birliği göz önüne alındığında sûrelerin baş tarafı ile sonu arasında münasebet aramaya belki de gerek kalmayacaktır.

Diğer taraftan müellif eserinin girişinde, “sûrenin başı ile sonu” ifadesiyle neyi kastettiğini tam olarak belirtmemiştir. Sûrenin başından maksat ilk âyeti, sonundan maksat ise son âyeti midir? Veya sûrenin baş tarafından maksat ilk konusu, sonundan maksat ise son konusu mudur? Bir başka ifadeyle sûrenin matla’ı ile makta’ından maksadın ne olduğu tam olarak belirlenip sınırları çizilmediği için, müellif bazen sûrenin baş tarafı olarak, sûrenin girişindeki âyetleri değil de daha ilerideki, hatta neredeyse sûrenin yarısındaki âyetleri almakta ve ona göre bir münasebet kurmaktadır. Nitekim *Mâide, Mü'min, Hadîd* ve *Nûr* sûrelerinde durum budur. Ayrıca aynı belirsizlik sûrelerin sonundan maksadın ne olduğu hususunda da kendisini göstermektedir. Nitekim müellif *Ahzab* sûresinin sonu olarak 55. Âyeti almakta, oysa bu sûrenin âyet sayısı 73’tür.

Sonuç olarak Suyûtî’nin bu eserini, birkaç varaktan oluşan kısa ve öz bir çalışma olmakla birlikte, sûrelerin başı ile sonu arasındaki münasebet ilmini ileri düzeyde bilen kimseler için bir hatırlatma, yeni başlayanlar için de ufuk açıcı bir çalışma olarak niteleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- AKGÜL, Muhittin, *İdeal Toplum Açısından İsrâ Sûresi*, İzmir 2010.
- AYDIN, Muhammed, "Teemmülât fi'l-Münâsebât ve Dirâse Tatbîkiyye mine'l-Kur'ân", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sakarya 2008.
- BİKÂÎ, Burhanuddin İbrahim b. Ömer, *Nazmu'd-Dürer fî Tenâsübi'l-Âyi ve's-Suver*, Kahire 1992.
- BİRİŞİK, Abdülhamit, "Kur'an" *DİA*, Ankara 2002.
- BİRİŞİK, Abdülhamit, "Kur'an'da İç Bütünlük: Islâhî'nin Tefsir Yöntemi", *Dîvân İlmî Araştırmalar*, İstanbul 2001/2,
- BİRİŞİK, Abdülhamit, "Sûre", *DİA*, İstanbul 1989.
- CÂBİRÎ, Muhammed Âbid, *Kur'ân'a Giriş*, (Çev: Muhammed Coşkun), İstanbul 2010, s. 362-363;
- DÂNÎ, Ebû Amr, *el-Beyân fî Addi Âyi'l-Kur'ân*, (Thk: Ğâmin Gadverî el-Hamd), Kuveyt 1994.
- DRAZ, Abdullah, *En Mühim Mesaj Kur'ân*, Ankara 1985.
- DUMAN, M. Zeki, *Beş Sûrenin Tefsiri*, Ankara 2010.
- EBÛ HAYYÂN, Ebu Abdullah Muhammed b. Yusuf b. Hayyân el-Endelûsî, *Bahru'l-Muhît*, (Thk. Şeyh Adil Ahmed Abdülmevcûd vd.) Beyrut 1983.
- FERÂHÎ, Abdulhamit, *Resâilü'l-İmam el-Ferâhî fî Ulûmi'l-Kur'ân*, A'zamgarh 1991.
- FÎRÛZÂBÂDÎ, Mecdüddin Muhammed b. Yakub, *Besâiru Zevi't-Temyîz fî Letâifi'l-Kitâbi'l-Azîz*, (Thk: Muhammed Ali en-Neccâr), Beyrut Ts.
- GÖKKIR, Bilal, *Meryem Sûresi Tefsiri*, Ankara 2009.
- GÜVEN, Şahin, *Erdemli Toplumun İnşası*, İstanbul 2014.
- HAMİDULLAH, Muhammed, *Kur'ân Tarihi*, (Çev: Mehmet Sait Mutlu), Ankara 1991.
- ÎD, Muhammed Abdalbâsît, *en-Nass ve'l-Hitâb -Kırâa fî Ulûmi'l-Kur'ân-*, Fas 2016
- ITIR, Nureddin "Münasebet İlmî ve Kur'ân Tefsirindeki Önemi", (Çev. Eyüp Yaka), *İslâmî İlimler Dergisi*, Yıl:1, Sayı:2, İstanbul 2006.
- İBN ATIYYE, Ebu Muhammed, *el-Muharraru'l-Vecîz*, Fas h. 1395.
- İKBAL, Ahmed eş-Şarkâvî, *Mektebetü'l-Celâl es-Suyûtî*, Fas h. 1397.

- İSBEHÂNÎ, Şemseddin Mahmud b. Abdurrahman b. Ahmed, *Envûru'l-Hakâiku'r-Rabbâniyye fî Tefsîri'l-Âyâti'l-Kur'âniyye*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, 52, V. 33a.
- KÂTİP ÇELEBÎ, *Keşfü'z-Zünûn*, İstanbul 1941.
- KESKİN, Hasan, "Sûre İç Bütünlüğü Açısından Nûh Sûresi'nin İncelenmesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XIII/2 Sivas 2009.
- KUTUP, Seyyid, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, Kahire 1988, I/27-28;
- MİR, Muntasır, "Bir Bütün Olarak Sûre -Tefsirde Yirminci Yüzyıl Gelişmesi-", (Çev: Mustafa Özel), *İslâmi Araştırmalar Dergisi*, C: XIV, S: 1, Ankara 2001.
- MOLLAİBRAHİMOĞLU, Süleyman, Celâlüddin es-Suyûtî ve Merâsîdü'l-Metâli fî Tenâsübi'l-Mekâti ve'l-Metâli isimli Eseri (Tahkik ve Tercümesi), İstanbul 1994.
- RÂFÎÎ, Mustafa Sadık, *İ'câzu'l-Kur'ân*, Beyrut 1990.
- RÂZÎ, Fahreddin, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Beyrut h.1415.
- SAÂİD, Muhammed Ra'fet, *Târihu Nüzûli'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Kahire 2001.
- SUYÛTÎ, Celâleddin Abdurrahman, *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Kahire Ts.
- SUYÛTÎ, Celâleddin Abdurrahman, *Hüsnu'l-Muhâdara Fî Târihi Mısır ve'l-Kâhira*, Mısır h.1387.
- SUYÛTÎ, Celâleddin Abdurrahman, *Mu'terakü'l-Akrân fî İ'câzi'l-Kur'ân*, Beyrut 1993.
- SUYÛTÎ, Celâleddin Abdurrahman, *et-Tehaddüs bi Ni'metilleh*, Mısır Ts.
- SUYÛTÎ, Celâleddin Abdurrahman, *Katfu'l-Ezhâr ve Keşfü'l-Esrâr*, Thk. Ahmed el-Hamâdî, Katar h. 1414.
- SUYÛTÎ, Celâleddin Abdurrahman, *Merâsîdu'l-Metâli' fî Tenâsübi'l-Mekâti' ve'l-Metâli'*, (*Bahsün fî'l-Alâkât beyne Metâlu Suveri'l-Kur'ân ve Havâtimuhâ*), Abdulmuhsin b. Abdülaziz al-Askar, Riyad 2005/1426.
- SÛLÛN, Murat, *Kur'ân Kılavuzu -Mutlak Gerçeğin Sesi-*, İstanbul 2011, s. 128.
- ŞÂTİBÎ, Ebû İshak, *el-Muvâfakât-İslâmî İlimler Metodolojisi-*, (Çev: Mehmed Erdoğan), İstanbul 1993.
- TÂHİR b. Âşûr, Muhammed, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus 1984.
- TAŞKÖPRÜZÂDE, Ahmed b. Mustafa, *Miftâhu's-Saâde ve Misbâhu's-Siyâde fî Mevzûâti'l-Ulûm*, Beyrut Ts.
- TUNCER, Faruk, *Sarsıcı Kıyamet Tasvirleriyle Hakka Sûresi Tefsiri*, İzmir 2009.
- YILMAZ, Mehmet Faik, *Âyetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet*, Ankara 2005.

Şahin GÜVEN

ZARZÛR, Adnan Muhammed, *Ulûmu'l-Kur'ân ve İ'câzuhû*, Amman 2005.

ZERKÂÎ, Muhammed Abdullah, *Menâhilü'l-İrfân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut 1988.

ZERKEŞÎ, Bedreddin Muhammed b. Abdullah, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Kahire Ts.

bilimname XXXIV, 2017/2, 337-339
Arrival Date: 01.09.2017, Publishing Date: 31.10.2017

THE RELATION BETWEEN THE BEGINNING AND END OF SURAS IN VIEW OF CALALEDIN AS-SUYUTI'S BOOK MARASID AL-MATALI FI TANASUB AL-MAKATI VA'L MATALI

© Sahin GUVEN^a

Extended Abstract

This article is on the subject of "relation between the beginning and end of suras" as in the book named "Marasid al Matali fi Tanasub al-Makati va'l Matali" written by Calaleddin as-Suyuti, a fecund scholar who wrote hundreds of books in almost all fields of Islamic disciplines.

Suyuti is known as a scholar of many parts who not only conducted studies conveying cultural heritage of Islam before himself to the future generations but also wrote unique books. This book of the author is one of the books he wrote in the field of the Discipline of Relations, a sub-branch of Quranic Disciplines. One of the most distinctive features of this little book consisting of a few sheets is perhaps that it is the first individual published book on the field of relations between the beginning and end of the suras.

Although this study of Suyuti was generally printed with some of his other leaflets, recently two different critics were made and published. The first of those is the critic and translation by Süleyman Mollaibrahimoğlu of our country made in 1994. The second is the study by Abdulmuhsin b. Abduleziz al-Askar, studying its Saudi Arabian, Indian and Turkish editions. The mentioned study of Al-Askar has been published in Riyadh in 2005/1426.

There is no conflict on pertinence of the book to Suyuti and its name. As a matter of fact, the author refers to his study in five distinct books of his with its name. He refers to that book in his books named "Husn al-Muhadara" and "at-Taaddus bi Ni'metillah" he wrote himself on his life and books. In his

^a Assoc. Prof., Erciyes University Theology Faculty, sahinguen@erciyes.edu.tr

books named “Mu’terak al-Akran” and “Al-Itkan fi Ulum il-Quran” he wrote on Quranic Disciplines, he refers to that study of his where he mentions the relations between the beginnings and ends of suras.

As can clearly be understood from the name of the book, its subject is merely the relation between the beginnings and ends of suras established based on wording or meaning. The author depicts that relation in general with very short and brief expressions, and settles with citation of the part of witnessing verses related to that witnessing. He occasionally provides summary information to ensure that readers can ponder on and understand. Suyuti, establishing relations between the beginnings and ends of 92 suras in total, mostly talks about a single relation. Nevertheless, he sometimes mentions two (Al-i Imran, Nisa, En’am, Kasas, Yaseen, Mu’min, Zuhruf, Duhan, Hucurat, Tahrim), three (Zumer, Hadid, Saff, Munafikun), four (Maide) and even five (A’raf) relations between the beginnings and ends of suras.

Zerkesi says that relation is something based on reason (reasonable) rather than dogma; and that mind accepts it when introduced. Csqy, it is a fact that there is an individual and intuitive aspect to establishing relations between verses and suras, in other words, detecting intra-textual patterns and connections. Therefore, some scholars tried to determine the connection, coherence and relations in terms of wording or meaning between the beginning and end of each sura, based on the opinion that order of verses within the sura and distinction of suras from each other are by approbation. We see that expressly in books of our mufassirs such as scholars Mahmud b. Omar Carullah az-Zamahshari, Fahraddin ar-Razi, Burhaneddin Ibrahim b. Omar al-Bikai and Calaleddin as-Suyuti.

Considering the studies on the field referred to as ‘relation between the beginning and end of suras’ assessed within the “Discipline of Relations”, we see that no dedicated book has been authored until Calaleddin as-Suyuti. Moreover as far as we know, no dedicated study has been made on the the field since Suyuti. On the other hand, Suyuti expresses in his book that although he reported from former scholars/mufassirs before himself, who provided information on the relations between the beginnings and ends of suras, he found out and recorded some relations which are the product of his own thought.

However, it was claimed that although the author mostly reached the right conclusion in establishing relations of wording and meaning between the beginning and end of the suras, he occasionally failed, and he was thus criticized. The most evident of the critics on the relation established between

the beginnings and ends of to Suyuti is about sura Noor, consisting in total of 64 verses. The author establishes a relation of meaning between verse 31 in the midst and verse 60 to the end of the sura instead of establishing a relation between the verses in the beginning and the end of the sura. Still, that relation he established between the beginning and end of Sura Noor by Suyuti is a weak and poor relation because both verses are far from the beginning and end of the sura.

In conclusion, we can characterize that book of Suyuti as a brief book to the point consisting of a few sheets which constitutes a reminder for people advanced in the discipline of relations between the beginning and end of suras and an eye-opening study for beginners.

Keywords: Quranic Disciplines, Relation, Discipline of Relations, Relation between the Beginnings and Ends of Suras, Rhetoric, Calaleddin as-Suyuti.

